

NIVI Rapport 2015:9

Innbyggerundersøkelse om tilhørighet og veivalg for Ås kommune

Utarbeidet på oppdrag av Ås kommune

Av Geir Vinsand og Magne Langset

FORORD

NIVI Analyse har i samarbeid med Respons Analyse gjennomført en innbyggerundersøkelse om tilhørighet og veivalg for Ås kommune. Undersøkelsen er gjennomført i et representativt utvalg av befolkningen over 18 år og omfatter 600 spurte. Formålet har vært å måle innbyggernes tilhørighet til ulike geografiske områder og hvilken geografisk retning kommunen bør orientere seg i det videre arbeid med kommunereformen. Det er også stilt andre relevante spørsmål i lys av kommunereformen.

Undersøkelsen er utviklet i samarbeid med administrasjonen i Ås kommune, som har valgt å bruke samme tilnærming som i Ski og Oppegård. Et liknende spørreskjema er brukt i tilsvarende undersøkelser i regi av NIVI og Respons i flere andre kommuner. Intervjuene er gjennomført i perioden 28.mai-10.juni 2015. Kontaktperson hos oppdragsgiver har vært rådmann Trine Christensen.

NIVI er ansvarlig for alle analyser av innsamlet materiale. Respons Analyse ved Idar Eidset har vært ansvarlig for datainnsamling og statistiske kjøring. Ansvarlige konsulenter i NIVI har vært Geir Vinsand (prosjektleder) og Magne Langset.

Oslo, 20.august 2015

INNHold

HOVEDPUNKTER OG KONKLUSJONER.....	3
1 OM UNDERSØKELSEN	6
1.1 Bakgrunn.....	6
1.2 Metodisk tilnærming.....	6
1.3 Oversikt over temaer i undersøkelsen.....	8
1.4 Rapportering	8
2 INNBYGGERNES TILHØRIGHET	9
3 INTEGRASJON PÅ ARBEIDSMARKEDET	14
4 SERVICEADFERD	15
5 MEST NATURLIGE SAMMENSLUTNINGSKOMMUNER.....	18
6 BEHOV FOR GRENSEREGULERING	21
7 HOLDNING TIL KOMMUNESAMMENSLUTNING I DAG	23
8 ARGUMENTER FOR KOMMUNESAMMENSLUTNING.....	25
9 ARGUMENTER MOT KOMMUNESAMMENSLUTNING.....	26
10 KANALER FOR INFORMASJON OG DELTAKELSE.....	27

Hovedpunkter og konklusjoner

Fra innbyggerundersøkelsen i Ås kan det framheves fire viktige funn av betydning for det videre arbeid med kommunereformen. For det første dokumenteres en overraskende lav kommunetilhørighet blant innbyggerne. I de to nordlige bostedskretsene er innbyggernes tilhørighet til Ås kommune den laveste kommunetilhørighet vi har målt i et femtital kommuner i Norge. For det andre framstår Ås som en svært delt kommune hvor det kan reises spørsmål ved om dagens kommune utgjør et naturlig fellesskap. Det gjelder tilhørighetsmessig, når det gjelder bruk av offentlige og private tilbud og ikke minst i synet på behovet for endringer i dagens kommuneinndeling. I de nordlige kretsene er det i dag flertall for kommunesammenslutning, mens det er en nesten like klar overvekt som er imot kommunesammenslutning i Ås sentrum og i de sørlige delene av kommunen. For det tredje er det bred enighet om at Ski og dernest Frogn og Vestby er de mest naturlige sammenslutningskommuner for Ås, dersom det skal foretas endringer i dagens kommunestruktur. For det fjerde mener rundt en tredjedel av alle innbyggerne i Ås kommune at det uansett bør foretas endringer i dagens kommunegrense mot Ski, gitt at det ikke skjer større endringer i kommunestrukturen. Undersøkelsen kan sammenfattes i følgende hovedpunkter:

1. Svak tilhørighet til Ås kommune

I undersøkelsen svarer 46 prosent at de har stor tilhørighet til Ås kommune, 35 prosent svarer noe tilhørighet, mens 19 prosent svarer at de har liten eller ingen tilhørighet til bostedskommunen. I Solbergområdet som delvis er en del av Ski tettsted, svarer bare 19 prosent at de har stor tilhørighet til Ås kommune, mens 26 prosent av innbyggerne svarer det samme i Nordby/Sjøskogenområdet. Kommunetilhørigheten for de to nordlige kretsene i Ås er de laveste som NIVI/Respons noen gang har målt.

2. Sterkere regional tilhørighet til Follo enn til Oslo

Av tallene framgår at innbyggerne i Ås føler sterkere regional tilhørighet til Follo enn til Oslo. En tredjedel av innbyggerne svarer at de har stor tilhørighet til Follo og det er bare 19 prosent som svarer at de har liten eller ingen tilhørighet til Follo. Det er omtrent samme tall som ble målt blant innbyggerne i Ski, mens tallene for tilsvarende måling i Oppegård preges av mindre Folloidentitet og sterkere tilhørighet til Oslo. Til tross for betydelig tilhørighet til Oslo blant innbyggerne i Oppegård, framkom likevel en klar preferanse for integrasjon sørover mot Ski og de andre Follokommunene ved en evt. kommunesammenslutning for Oppegård.

3. Stor arbeidspendling til Oslo

Ås er i likhet med øvrige Follokommuner preget av mye pendling og stor mobilitet på arbeidsmarkedet. I undersøkelsen svarer 38 prosent av de yrkesaktive at de har sitt arbeid i Ås, mens 62 prosent oppgir at de har sitt arbeid et annet sted enn i hjemkommunen. De aller fleste pendler til Oslo (34 prosent), mens 17 prosent har sitt arbeid i en av de andre Follokommunene, hvorav 10 prosent pendler til Ski. Tallene fra innbyggerundersøkelsen stemmer godt overens med de siste pendlingstallene fra SSB. Tallene tilsier at avhengigheten til Oslo er stor og at den regionale integrasjonen på arbeidsmarkedet internt i Follo foreløpig har kommet ganske kort.

4. Betydelig handelslekkasje i nord

Svarene tyder på at det er betydelig handelslekkasje når det gjelder større innkjøp av dagligvarer i den nordlige delen av kommunen. I Solbergområdet svarer et flertall på 63 prosent at de handler dagligvarer på Ski. Også når det gjelder bruk av utested, cafe eller restaurant finner vi store variasjoner internt i kommunen. I begge de nordlige kretsene oppgir 70-80 prosent av innbyggerne at de benytter utelivstilbud utenfor Ås kommune, med Ski og Oslo som de viktigste konkurrenter. Tallene for kulturlivet viser en sterk orientering mot Ski og Oslo i hele kommunen. En klar majoritet på nær 70 prosent oppgir at de vanligvis bruker kulturtilbud enten på Ski eller i Oslo.

5. Ski, Frogn og Vestby er de mest naturlige fusjonspartnere for Ås

Tre kommuner peker seg ut som særlig aktuelle dersom det skal foretas endringer i dagens kommunestruktur. Et flertall på 59 prosent av innbyggerne peker på Ski kommune, 25 prosent på Frogn og 22 prosent på Vestby. Andre kommuner og alternativer nevnes av under 10 prosent av innbyggerne. En sammenslutning av alle Follokommunene får liten støtte og nevnes av kun seks prosent av innbyggerne. Dette alternativet oppnår tilsvarende liten støtte også i undersøkelsen for Ski og Oppegård.

6. Grenseregulering er aktuelt

På spørsmål om innbyggerne ser behov for grenseregulering mot nabokommuner dersom dagens kommuner rundt Ås videreføres, svarer 32 prosent av innbyggerne i hele kommunen at de ser behov for grenseregulering. To konkrete områder peker seg ut som særlig aktuelle, henholdsvis Tandberggløkka i den sørlige delen av Ski tettsted og området Nordby/Nygård/Solberg vest for Grenseveien inne i Ski tettsted. Reaksjonene mot dagens kommunegrenser mellom Ås og Ski er like sterke blant innbyggere i Ski kommune. I innbyggerundersøkelsen for Ski svarte 30 prosent av alle innbyggerne i kommunen at de ser behov for grenseregulering og blant disse pekte halvparten på Tandberggløkka og 40 prosent på den vestre grensen mot Norby, Nygård og Solberg.

7. Delt befolkning i synet på kommunesammenslutning

I undersøkelsen svarer 41 prosent av innbyggerne i hele kommunen at de i dag er for kommunesammenslutning, 38 prosent er imot og 21 prosent er usikre på spørsmålet. Tallene fra de ulike delene av kommunen viser at Ås er en delt kommune, med flertall for kommunesammenslutning i begge de to nordlige kretsene, mens bildet er nesten motsatt blant innbyggere i Ås sentrum og Rustad/Kroerområdet. Holdningene til kommunesammenslutning er mer positiv blant menn enn blant kvinner og samme mønster gjør seg gjeldende for den godt voksne delen av befolkningen i forhold til de unge. Det er også flere tilhengere av kommunesammenslutning blant innbyggere med kort enn med lang botid i kommunen, blant yrkesaktive særlig i privat sektor og blant arbeidspendlere.

8. Bedre tjenester, større effektivitet og styrket kommuneøkonomi

Blant innbyggerne som er for kommunesammenslutning framheves bedre kvalitet på tjenestetilbudet og muligheter for effektivisering og mindre byråkrati som de viktigste begrunnelser. Mange peker også på muligheter for bedre kommuneøkonomi og ganske mange peker også på at Ås ikke kan stå alene som uberørt av kommunereformen.

9. Betydelig usikkerhet og for lite informasjon om konsekvenser

I undersøkelsen svarer over en fjerdedel av de som er imot eller usikre på spørsmålet om kommunesammenslutning at det har vært for lite informasjon om konsekvenser. Tallene tyder på at kommunesammenslutning av mange vurderes som en komplisert sak hvor det kreves nærmere analyser og mer informasjon for å kunne ta stilling til veivalg og konsekvenser. Blant motstanderne er årsaksmønsteret ellers preget av mange faktorer og det er ikke ett bestemt hensyn som forventes å komme spesielt dårlig ut ved en evt. kommunesammenslutning.

10. Flere viktige kanaler for informasjon og deltakelse

Svarene tyder på at innbyggerne forventer informasjon og mulighet for dialog om kommunereformen gjennom flere kanaler. Informasjon gjennom lokalavisen vurderes som viktig av nesten alle de spurte og framstår som den viktigste enkeltkanalen for informasjon til hele befolkningen. Store grupper peker også på kommunens hjemmeside og målrettet husstandsinformasjon som viktige informasjonskanaler, mens bruk av sosiale medier og folkemøter framstår som litt smalere arenaer for informasjon og deltakelse.

1 Om undersøkelsen

1.1 Bakgrunn

Regjeringen har tatt initiativ til en nasjonal kommunereform som innebærer at alle landets kommuner skal vurdere alternativer til dagens kommuneinndeling. Ås kommune har som del av sin pågående prosess vedtatt å gjennomføre en innbyggerundersøkelse for å kartlegge innbyggernes geografiske tilhørighet og oppfatninger av retningsvalg for kommunen. Undersøkelsen bygger på tilsvarende undersøkelser som NIVI har gjennomført i 18 andre kommuner, herunder Oppegård og Ski i Akershus, Molde, Fræna, Rauma, Eide, Sunndal og Vanylven i Møre og Romsdal, Svelvik, Sande og Re i Vestfold og syv kommuner på Fosen (Ørland, Bjugn, Rissa, Åfjord, Roan Osen og Leksvik). Utkast til spørreskjema og utvalgsplan er gjennomgått i samarbeid med oppdragsgiver.

NIVI Analyse og samarbeidspartner fra Respons Analyse har erfaring fra flere liknende lokal- og kretsbaserte undersøkelser om geografisk integrasjon og kommunestruktur. Av særlig interesse for Ås er det at NIVI/Respons nettopp har gjennomført innbyggerundersøkelser i Ski og Oppegård. Hovedtall for de to nabokommunene er tatt med i denne rapporten.

I tillegg til de nyeste undersøkelsene fra 2014 og 2015 er det også gjennomført tilsvarende undersøkelser i Røyken kommune i 2005¹ og i syv kommuner på Nedre Romerike i 2004². Disse gir på noen områder også interessant referanseinformasjon til foreliggende undersøkelse for Ås kommune.

1.2 Metodisk tilnærming

Innbyggerundersøkelsen i Ås kommune har vært lagt opp på følgende måte:

- Det er gjennomført til sammen 600 intervjuer med personer over 18 år i kommunen. Intervjuene er gjennomført på telefon i perioden 28.mai–10.juni 2015.
- Det er trukket et representativt utvalg av befolkningen over 18 år i Ås kommune. Utvalget er trukket tilfeldig fra tilgjengelige telefonregistre og består av 30 prosent på fasttelefon og 70 prosent på mobiltelefon. Intervjuene fordeler seg på fire geografiske områder i kommunen definert ut fra hvilken grunnkrets respondentene bo i. I området i eller i nærheten av Ås sentrum er det gjennomført 201 intervjuer, i Solbergområdet 100 intervjuer, i Nordby/Sjøskogenområdet 149 intervjuer og i Rustad/Kroerområdet 150 intervjuer.
- Totalt ble det trukket 7566 telefonnumre. Av disse fikk vi svarnekt fra 418, mens vi ikke oppnådde kontakt eller ikke rakk å ringe 6548 før intervjuingen ble avsluttet.
- Resultatene er vektet i forhold til kjønns- og alderssammensetningen i befolkningen, samt område en bor i. Resultatene er representative for befolkningen over 18 år i Ås kommune.
- Resultatene må tolkes innenfor feilmarginer på +/- 2,4-3,9 prosentpoeng for hovedfrekvensene ved henholdsvis en 10/90 og 50/50 svarfordeling. Feilmarginene for de fire områdene som vi bryter ned på i denne undersøkelsen varierer på følgende måte:
 - Ås sentrum med +/- 4,1 - 6,8 prosentpoeng
 - Solbergområdet med +/-5,9 - 9,7 prosentpoeng
 - Nordby/Sjøskogenområdet med +/- 4,8 - 7,9 prosentpoeng
 - Rustad/Kroerområdet med +/- 4,8 - 7,9 prosentpoeng

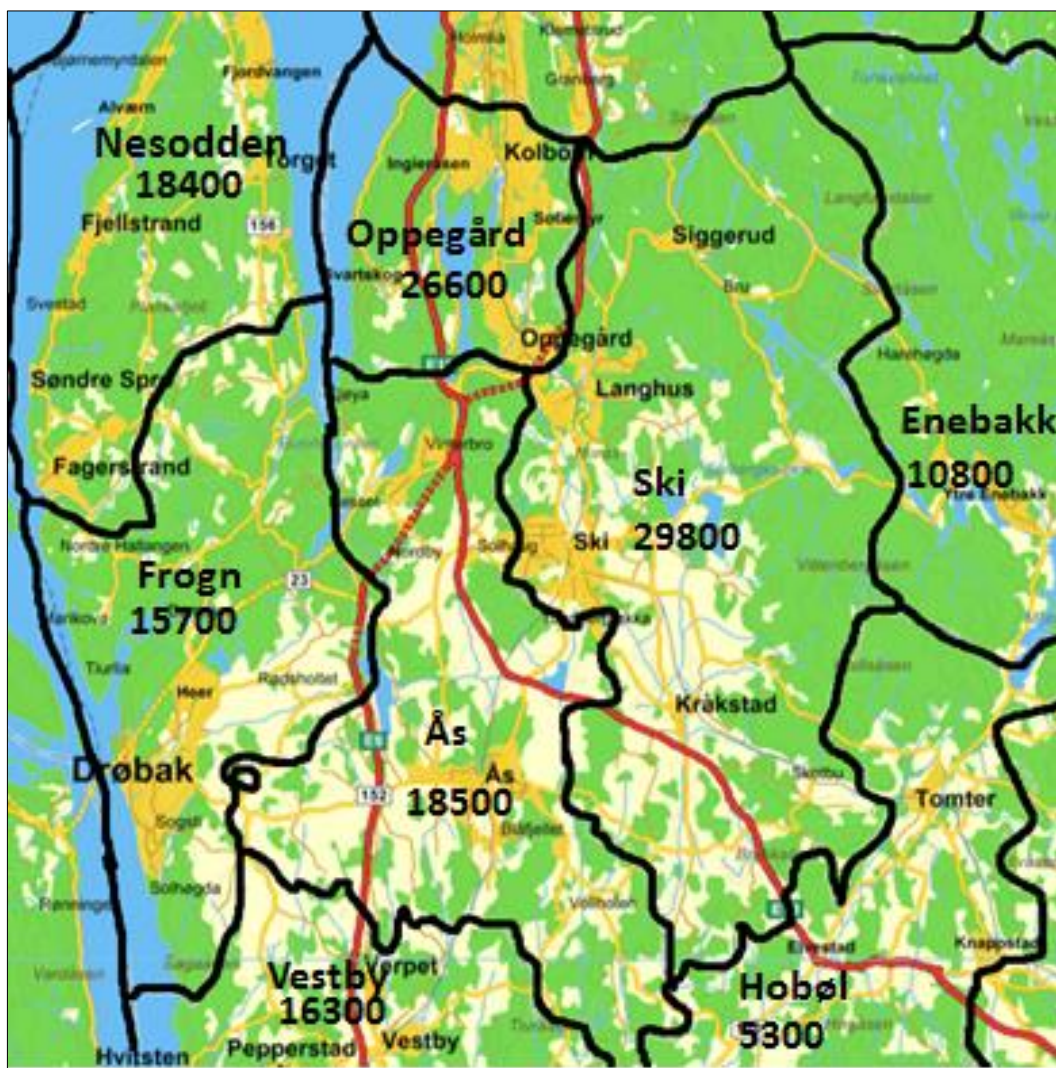
¹ Borgerundersøkelse om fremtidig utbyggingsmønster og kommunestruktur. Røyken kommune. Agendarap.nr.5241. 2005.

² Borgerundersøkelse om lokaldemokrati og kommunenes fremtid. SNR. Agendareport nr. 4821. 2004.

For å sikre at de ulike områdene i kommunen er mest mulig riktig representert i hovedresultatene, har vi vektet resultatene i undersøkelsen på de fire områdene i tillegg til alder og kjønn. Fordelingen nedenfor viser fordelingen før geografisk vektning og fordelingen etter at den er vektet geografisk. Det er den geografisk vektete fordelingen som er brukt på resultatene vi presenterer i denne rapporten, med unntak av resultatene for de fire områdene for seg. Disse er kun vektet på kjønn og alder.

Bostedsområde	Uten geografisk vekt	Geografisk vektet
I eller i nærheten av Ås sentrum	33 %	33 %
Solbergområdet mot Ski tettsted	17 %	12 %
Nordby/Sjøskogenområdet	25 %	26 %
Rustad/Kroerområdet	25 %	29 %
Antall spurte	600	600

Tabell 1.1 Utvalgets fordeling på lokale bostedsområder før og etter vektning

Figur 1.1 Oversiktskart – Ås med nabokommuner. Kilde: Gule Sider/Kommunegrenser og innbyggertall påtegnet av NIVI.

1.3 Oversikt over temaer i undersøkelsen

I undersøkelsen er det stilt spørsmål om følgende temaer:

- Tilhørighet til lokalt bostedsområde, Ås kommune, Follo, Oslo og Akershus fylke
- Integrasjon på arbeidsmarkedet dvs. om arbeidsplassen ligger i Ås kommune, Ski, Oslo eller andre steder
- Serviceadferd, herunder innkjøp av dagligvarer, bruk av utelivstilbud og bruk av kulturtilbud
- Mest naturlige sammenslutningsalternativ dersom Ås skal bli en del av en større kommune, herunder hvilke konkrete kommuner innbyggerne i så fall ser det som naturlig at Ås slår seg sammen med
- Behov for grenseregulering mot nabokommuner dersom dagens kommuner rundt Ås videreføres
- Holdning til kommunesammenslutning i dag
- Argumenter for og imot kommunesammenslutning
- Aktuelle informasjonskanaler
- Bakgrunnsopplysninger om respondentene, herunder kjønn, alder, utdanning, yrkesaktivitet, bosted og botid i kommunen

1.4 Rapportering

Undersøkelsen er rapportert gjennom denne kommentarrapporten fra NIVI Analyse. I kommentarrapporten er alle hovedtall og aktuelle nedbrytninger på undergrupper analysert og oppsummert. Det er i tillegg utarbeidet en statistisk dokumentasjon med hovedtall fra Respons Analyse. Dokumentene er oversendt oppdragsgiver elektronisk.

2 Innbyggernes tilhørighet

Tidligere undersøkelser har vist at befolkningens tilhørighet til ulike geografiske områder er sterkere jo nærmere og mer lokale områdene er. Tilhørigheten til lokalsamfunnet og kommunen er vanligvis vesentlig sterkere enn til kommunale samarbeidsregioner og fylker.

I undersøkelsen har vi spurt alle innbyggerne om tilhørighet til følgende geografiske områder:

- Lokalt bostedsområde (tettsted, boligfelt, lokalt område)
- Ås kommune
- Follo
- Oslo
- Akershus fylke

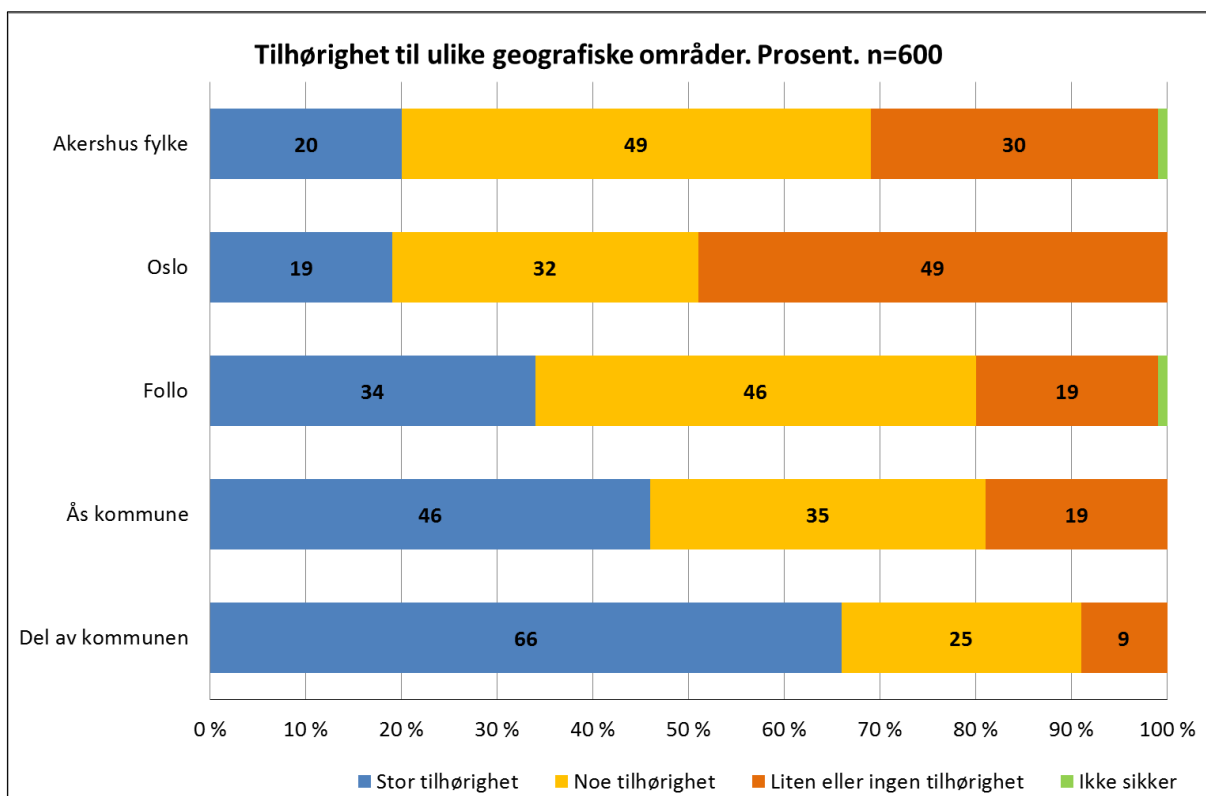
På spørsmålene var det mulig å svare ”stor tilhørighet”, ”noe tilhørighet” eller ”liten eller ingen tilhørighet”, samt ”ikke sikker”.

Innbyggerne følger det forventede mønsteret med sterkere tilhørighet jo mer lokale områdene er, men tallene for Ås er til dels vesentlig forskjellig fra tallene for Ski og Oppegård. Det gjelder særlig tallene for kommunetilhørighet, for to av kretsene også tallene for lokal stedstilhørighet, som ligger betydelig lavere i Ås enn tilsvarende i Ski og Oppegård. I Ås svarer 46 prosent at de har stor tilhørighet til Ås kommune, 35 prosent svarer noe tilhørighet, mens 19 prosent svarer at de har liten eller ingen tilhørighet til bostedskommunen. I Solbergområdet som delvis er en del av Ski tettsted, svarer bare 19 prosent at de har stor tilhørighet til Ås kommune, mens 26 prosent av innbyggerne i Nordby/Sjøskogenområdet svarer at de har stor tilhørighet til Ås kommune.

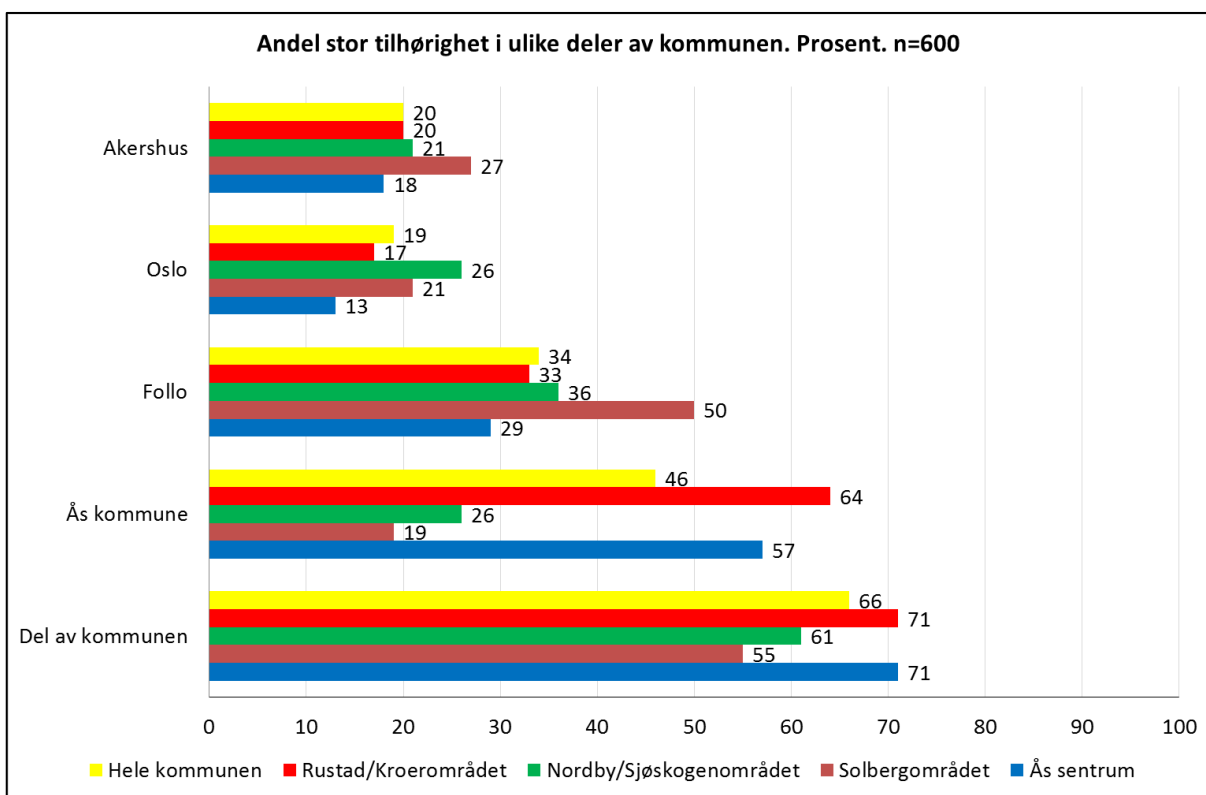
Kommunetilhørigheten for de to nordlige kretsene i Ås er de laveste som NIVI/Respons noen gang har målt etter undersøkelser i et femtitalls kommuner. De lave tallene for de nordlige bostedskretsene må forstås på bakgrunn av at innbyggerne her har kortere avstand og lettere tilgjengelighet til Ski tettsted enn til Ås sentrum. Kommunegrensen til Ås skjærer gjennom Ski tettsted på to steder og preges av manglende funksjonalitet i forhold til dagens kommunikasjoner og bosettingsmønster.

Til sammenligning svarte 58 prosent av innbyggerne i Ski at de har stor tilhørighet til kommunen, 33 prosent noe tilhørighet, mens ni prosent svarte at de har liten eller ingen tilhørighet til Ski kommune. Lokalt skilte innbyggerne på Siggerud seg ut med klart lavest tilhørighet til kommunen. Her svarte likevel 44 prosent at de har stor tilhørighet til Ski kommune.

I Oppegård lå tilsvarende tall på 61 prosent stor tilhørighet til kommunen, 31 prosent noe tilhørighet og sju prosent liten eller ingen tilhørighet til kommunen. Lavest kommunetilhørighet ble målt for Svartskog, der 41 prosent svarte at de har stor tilhørighet til Oppegård kommune.

Figur 2.1 Innbyggernes tilhørighet til ulike geografiske områder. Prosent. n=600

Figur 2.2 Tilhørighet til ulike geografiske områder. Tall for fire bostedsområder i kommunen. Prosent. n=201 for Ås tettsted, n= 100 for Solbergområdet, n=149 for Nordby/Sjøskogområdet og n=150 for Rustad/Kroerområdet.

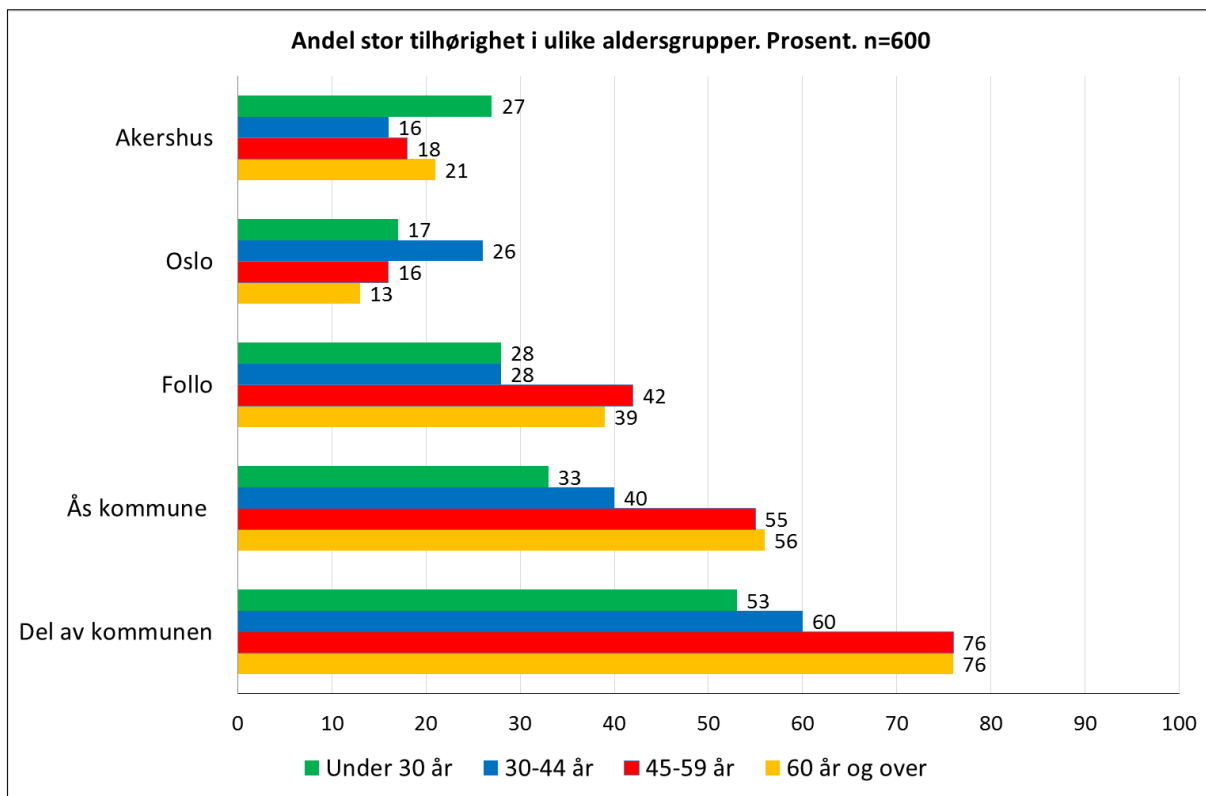
Av tallene framgår at innbyggerne i Ås føler sterkere tilhørighet til Follo enn til Oslo. En tredjedel av innbyggerne svarer at de har stor tilhørighet til Follo og det er bare 19 prosent som svarer at de har liten eller ingen tilhørighet til Follo. Det er omtrent samme tall for som ble målt blant innbyggerne i Ski, mens tallene for Oppegård preges av mindre Folloidentitet og sterkere tilhørighet til Oslo.

Tallene for tilhørighet til Akershus fylke ligger på samme nivå som i Ski og Oppegård, der rundt 20 prosent svarer at de har stor tilhørighet til fylket. Fylkestilhørigheten i tre Follokommunene ligger betydelig lavere enn hva som er målt i fylker som Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Vestfold. I disse fylkene svarer fra 40-60 prosent av innbyggerne at de har stor tilhørighet til fylket. I Vestfold er fylkestilhørigheten meget sterk og i noen kommuner faktisk like sterk som tilhørigheten til hjemkommunen. I Re er det nylig målt meget høye tall for fylkestilhørighet på 66 prosent stor tilhørighet til fylket³, som er samme nivå som tilhørigheten til hjemkommunen (68 prosent stor tilhørighet).

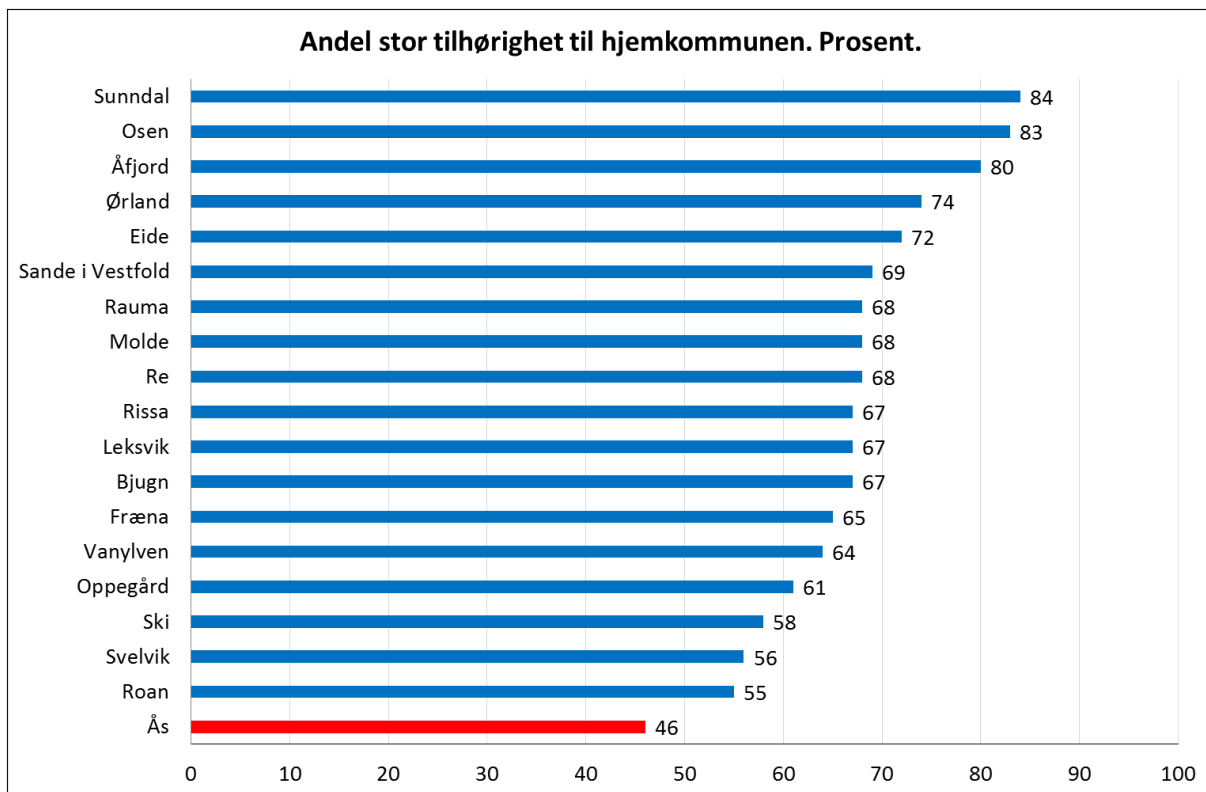
I øvrige bakgrunnstall finner vi interessante utslag etter alder. Det er grunn til å merke seg den yngste aldersgruppens lave kommunetilhørighet og at unge under 30 år har nesten like sterk regional tilhørighet til Follo som til hjemkommunen. Blant de unge under 30 år svarer 33 prosent at de har stor tilhørighet til Follo, 54 prosent svarer noe tilhørighet og bare 16 prosent svarer liten eller ingen tilhørighet. I Ski svarte hele 47 prosent av de unge under 30 år at de har stor tilhørighet til Follo, i Oppegård 19 prosent.

Vi ser også at den yngste aldersgruppen har noe sterkere tilhørighet til Akershus fylke enn øvrige aldersgrupper. Det er et funn som går igjen i mange av innbyggerundersøkelsene og kan trolig forklares med at den yngste aldersgruppen har «ferskere» erfaringer med fylkeskommunen som tjenesteleverandør av bl.a. videregående opplæring og tannhelsetjenester.

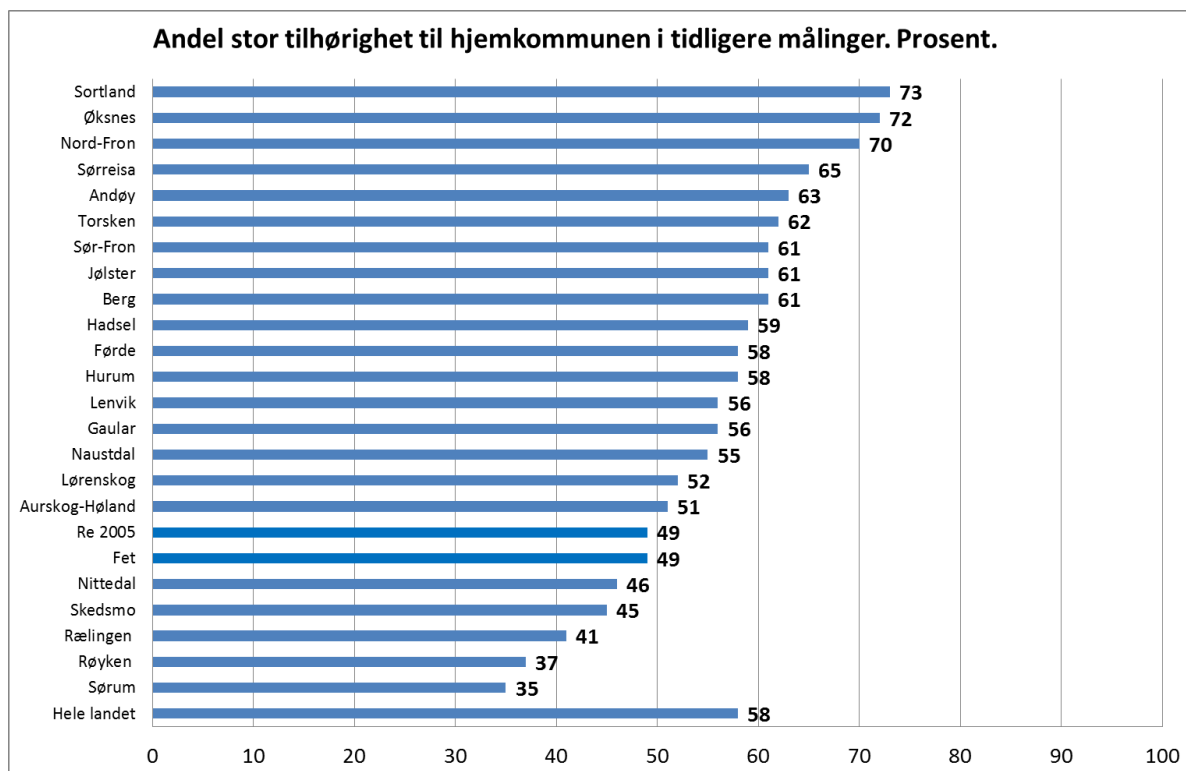
³ NIVI-rapport 2014:9 Innbyggerundersøkelse om tilhørighet og veivalg for Re kommune

Figur 2.3 Tilhørighet til ulike geografiske områder etter alder. Prosent. n=129 for under 30 år, n=172 for 30-44 år, n=156 for 45-59 år og n=143 for 60 år og eldre.

Figur 2.4 Andel av innbyggerne som har oppgitt stor tilhørighet til hjemkommunen i 2014 og 2015. Kilde: NIVI og Respons

Figur 2.5 Andel av innbyggerne som har oppgitt stor tilhørighet til hjemkommunen i målinger fra 1998, 2004 og 2005, inkl. tall for hele landet (1998). Kilde: NIVI og Respons.

Fra øvrige bakgrunnstall kan det trekkes fram følgende interessante utslag:

- Tallene for tilhørigheten til lokalt bostedsområde ligger høyt i alle undergrupper, men høyest blant de med lengst botid i kommunen. Blant innbyggere som har bodd i kommunen i over 25 år svarer 85 prosent at de har stor tilhørighet til det lokale bostedsområdet, mens tilsvarende 42 prosent svarer det samme blant innbyggere med kortest botid (0-5 år).
- Tilhørigheten til kommunen ligger som ventet lavere blant pendlere og innbyggere med kort botid i kommunen. Den svakeste tilhørigheten til kommunen finner vi blant innbyggere som nylig har flyttet til Ås kommune. Blant innbyggere med botid 0-5 år svarer 24 prosent at de har stor tilhørighet til kommunen, mens andelen som sier det samme ligger på 67 prosent blant innbyggere med botid lenger enn 25 år.
- I øvrige bakgrunnstall for innbyggernes tilhørighet til Follo, Oslo og Akershus finner vi ingen store utslag etter kjønn, alder, utdanning eller andre variabler. Unntaket er som nevnt at de eldste aldersgruppene har større tilhørighet til Follo og at de unge og innbyggere og innbyggere med kort utdanningsbakgrunn har større tilhørighet til Akershus fylke. I Ski var den regionale tilhørigheten til både Follo og til Akershus fylke større blant de unge enn blant de eldre.

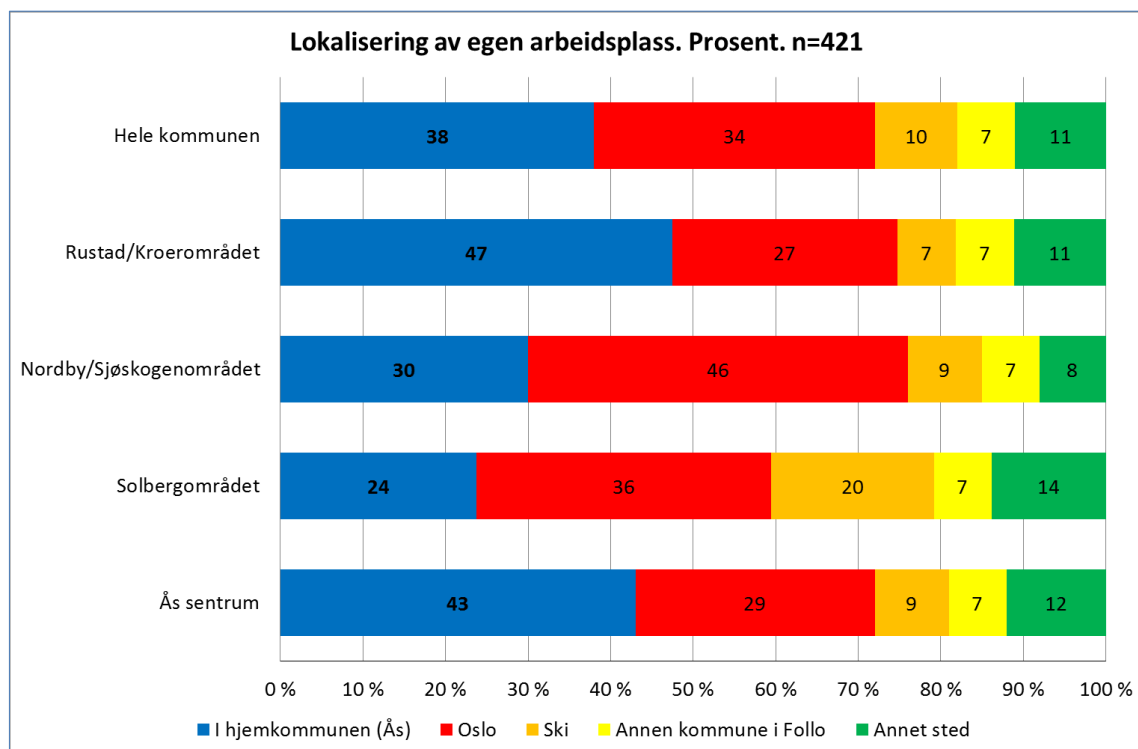
3 Integrasjon på arbeidsmarkedet

I undersøkelsen er alle yrkesaktive, som utgjør 421 personer, spurt om hvor egen arbeidsplass er lokalisert. Høy arbeidspendling i en bestemt retning indikerer at det er utviklet et felles bolig- og arbeidsmarkedsområde som igjen kan ha betydning for innbyggernes tilhørighet til bostedskommunen og syn på hvilken vei kommunen bør orientere seg. Høye utpendlingstall til en sentrumskommune er en svært vanlig indikator på arbeidsmarkedsintegrasjon og brukes også som indikator på hva som kan være et «funksjonelt samfunnsutviklingsområde», som er ett blant flere definerte kriterier for vurdering av kommunesammenslutning. Utpendlingstall på over ca. 25 prosent regnes som betydelig i denne sammenheng.

Ås er i likhet med øvrige Follo-kommuner preget av mye pendling og stor mobilitet på arbeidsmarkedet. I undersøkelsen svarer 38 prosent av de yrkesaktive at de har sitt arbeid i Ås, mens 62 prosent oppgir at de har sitt arbeid et annet sted enn i hjemkommunen. De aller fleste pendler til Oslo (34 prosent), mens 17 prosent har sitt arbeid i en av de andre Follokommunene, hvorav 10 prosent pendler til Ski.

Tallene fra innbyggerundersøkelsen stemmer godt overens med de siste pendlingstallene fra SSB. Disse viser også at 35 prosent av kommunens 9302 bosatte arbeidstakere har sitt arbeid i kommunen, mens 65 prosent pendler. Tallene fra SSB viser videre at 2818 personer pendler til Oslo (30 prosent), 1217 personer pendler til Ski (13 prosent), 335 til Oppegård (4 prosent), 277 til Vestby (3 prosent), mens 1113 (12 prosent) pendler til andre steder.

Av figuren nedenfor går det fram at Solbergområdet og Nordby/Sjøskogenområdet har en særlig høy utpendlingsandel. I Solbergområdet pendler 76 prosent til en annen kommune, hvorav 36 prosent til Oslo, 20 prosent til Ski og sju prosent til andre Follokommuner. I Nordby/Sjøskogenområdet pendler 70 prosent av de yrkesaktive til en annen kommune, hvorav hele 46 prosent til Oslo, ni prosent til Ski og sju prosent til andre Follokommuner.

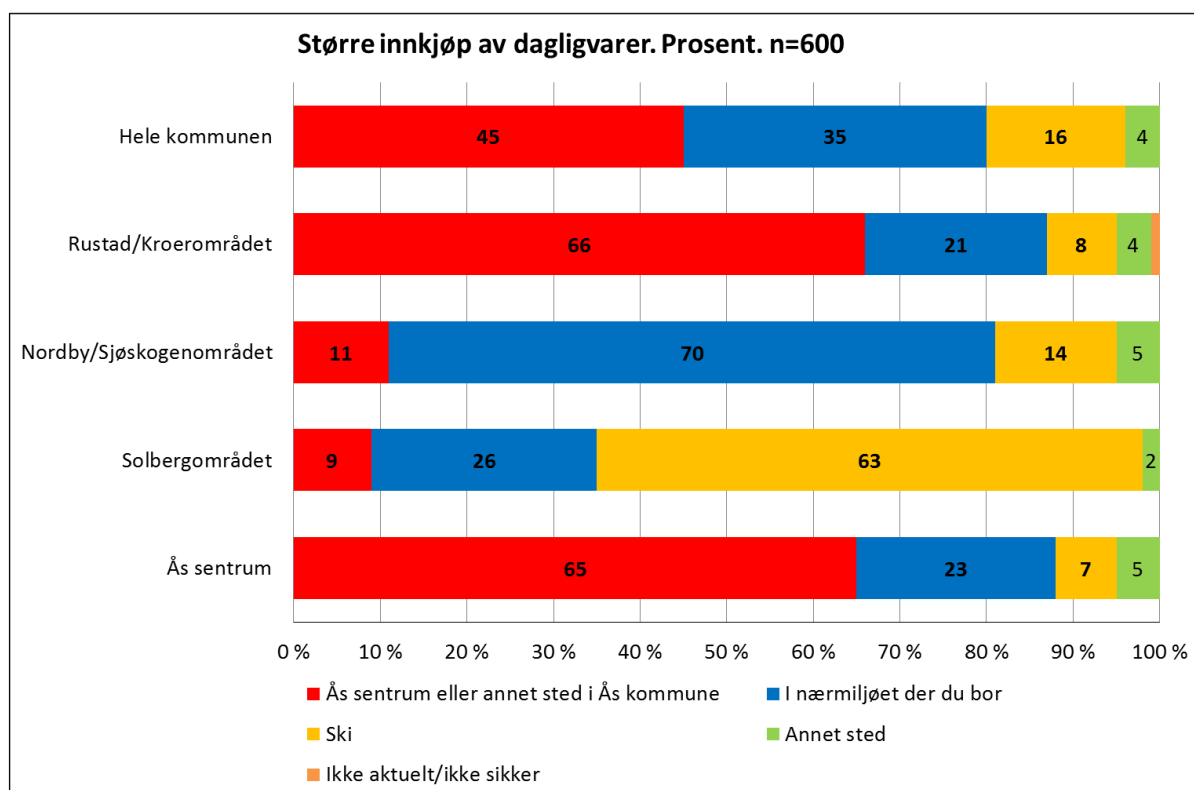
Figur 3.1 Lokalisering av egen arbeidsplass for den yrkesaktive delen av befolkningen i Ås kommune. Hele kommunen og kretsvis fordeling. Prosent. n=421.

4 Serviceadferd

I undersøkelsen er det stilt tre spørsmål for å kartlegge hvor innbyggerne orienterer seg når det gjelder større innkjøp av dagligvarer, bruk av utested, cafe eller restaurant, samt bruk av kulturtilbud. Spørsmålene har som formål å avdekke hvor innbyggerne orienterer seg på servicemarkedet, herunder retning og styrke på innbyggernes serviceadferd.

Svarene viser at det er forholdsvis lite handelslekkasje når det gjelder større innkjøp av dagligvarer. 80 prosent av innbyggerne i hele kommunen svarer at de benytter tilbud lokalisert i kommunen, enten i Ås sentrum eller i lokalmiljøet et annet sted i kommunen. I den grad det foretas innkjøp av dagligvarer utenfor kommunen er det Ski som er det vanligste alternativet med 16 prosent.

Tallene for de ulike bostedsområdene viser at det er store variasjoner i innbyggernes handlevaner. I Solbergområdet svarer et flertall på 63 prosent at de handler dagligvarer på Ski, mens 70 prosent av innbyggerne på Nordby/Sjøskogenområdet svarer at de benytter tilbud i lokalmiljøet, hvilket er naturlig ut fra lokalisering av større butikker og kjøpesentre.

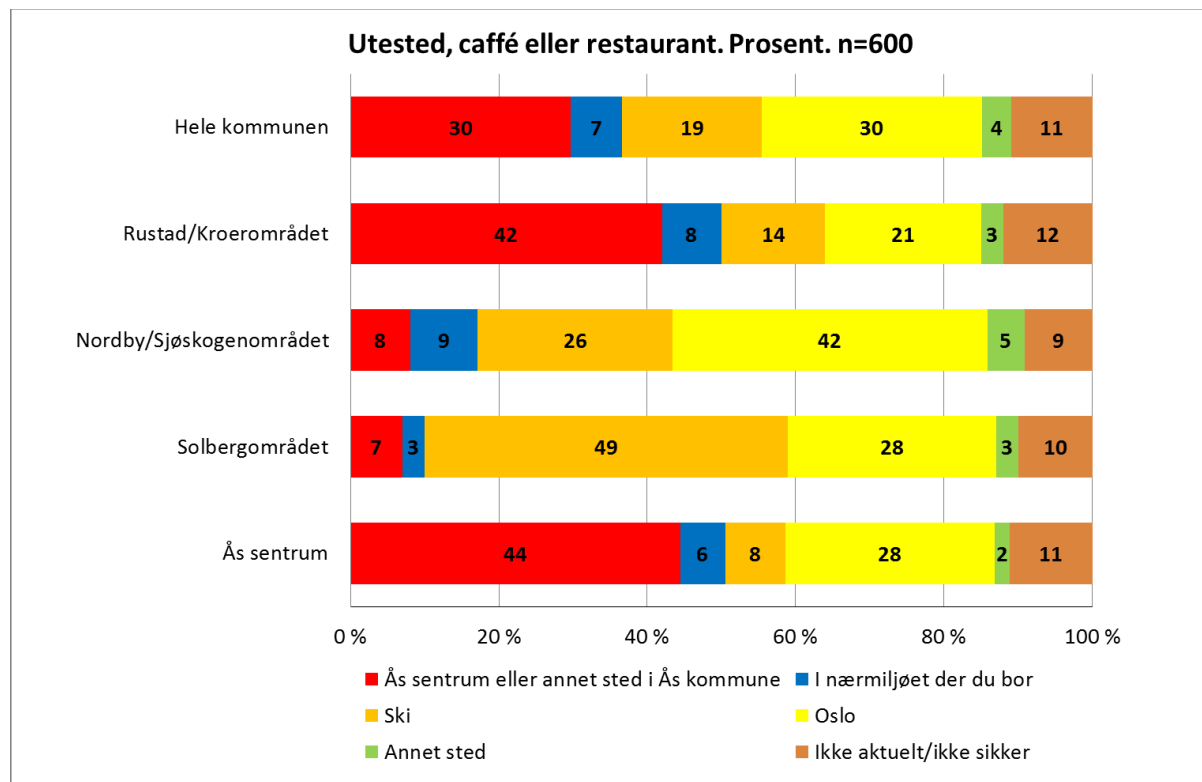

Figur 4.1 Sted eller område hvor befolkningen i Ås kommune vanligvis gjør større innkjøp av dagligvarer. Prosent. n=600.

Av øvrige bakgrunnstall finner vi bare små variasjoner mht. innkjøp av dagligvarer. De yngste, pendlere og innbyggere med kortest botid handler i noe større grad på Ski, men utslagene er ikke store.

Når det gjelder bruk av utested, cafe eller restaurant, er Ås sentrum (30 prosent) og Oslo (30 prosent) de to viktigste stedene, mens en betydelig andel oppgir at de benytter tilbud på Ski (19 prosent). Selv om mange peker på Oslo, er det et flertall på 56 prosent som oppgir at de benytter utelivstilbud i enten Ås eller Ski kommune.

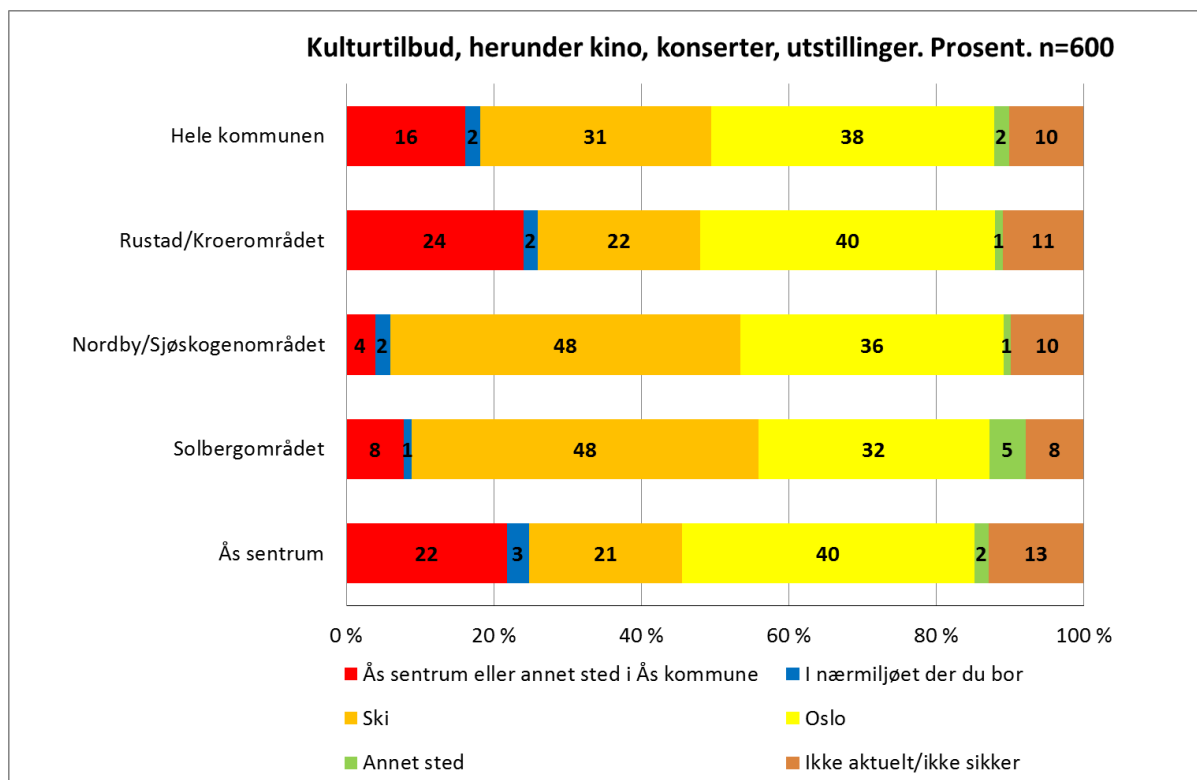
Også her finner vi store variasjoner internt i kommunen, med sterkt avvikende tall for de to nordlige kretsene. I Solbergområdet er det som ventet mange som bruker utelivstilbud på Ski, mens mange lengst nord i kommunen bruker tilbud i Oslo. I begge de nordlige kretsene oppgir 70-80 prosent av innbyggerne at de benytter utelivstilbud utenfor Ås kommune, med Ski og Oslo som de viktigste konkurrenter.

Figur 4.2 Sted eller område hvor befolkningen i Ås kommune vanligvis får dekket sine behov for utested, cafe eller restaurant. Prosent. n=600.

Tallene for kulturlivet viser en sterkere orientering mot Ski og Oslo i hele kommunen. En klar majoritet på nær 70 prosent oppgir at de vanligvis bruker kulturtilbud enten på Ski eller i Oslo.

Tallene for Ski må sies å være overraskende sterke og tyder på at regionsenteret har et attraktivt kulturtilbud som tiltrekker mange brukere fra Ås. Det gjelder innbyggere i hele kommunen, men særlig innbyggerne i de to nordlige bostedsområdene, der Ski framheves som viktigere enn Oslo.

Figur 4.3 Sted eller område hvor befolkningen i Ås kommune vanligvis bruker kulturtilbud. Prosent. n=600.

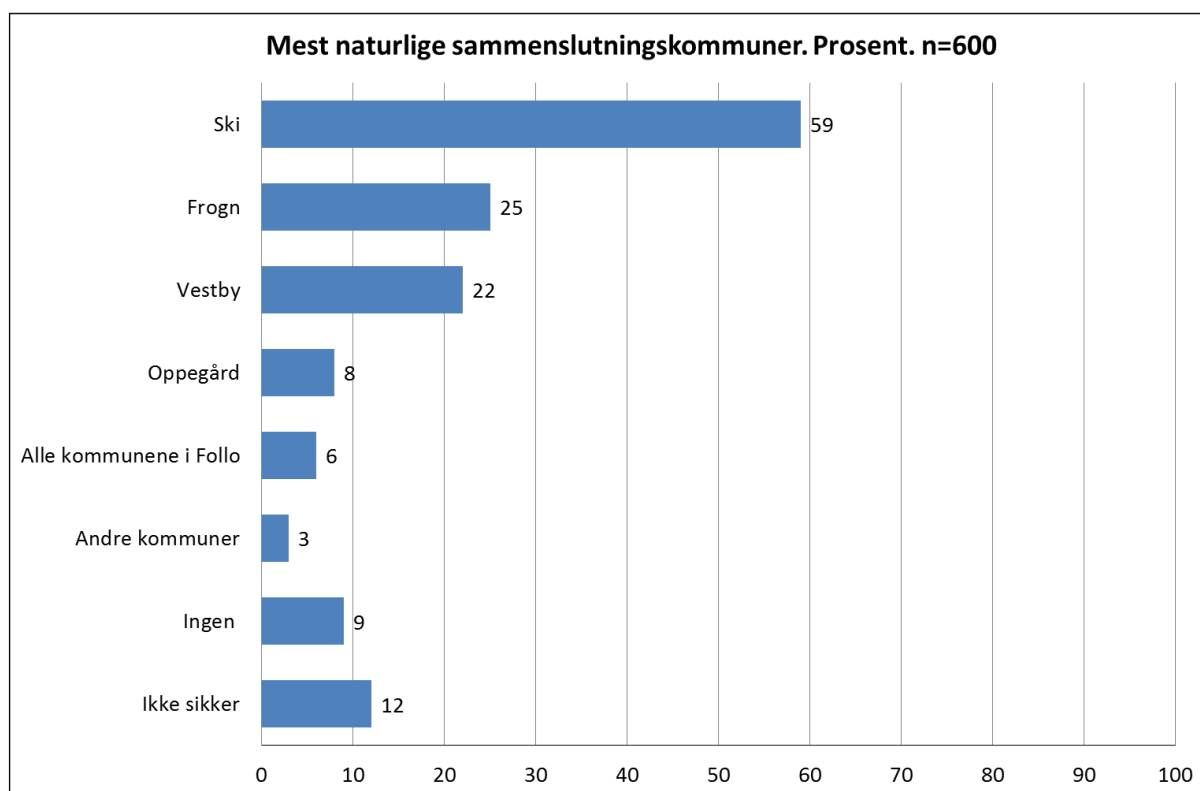
Av øvrige bakgrunnstall for utelivs- og kulturtilbudet er det grunn til å merke seg følgende:

- Ikke uventet gjør det seg gjeldende aldersforskjeller i bruken av utelivs- og kulturtilbudet. De unge under 30 år bruker i litt mindre grad tilbud i Ås sentrum og reiser i større grad til Ski og til Oslo sammenliknet med de eldste over 60 år.
- Vi finner også interessante utslag etter utdanning, der innbyggere med kort utdanning orienterer seg lokalt mot tilbud i Ås og på Ski, mens de med lengst utdanning i større grad reiser til Oslo. At det særlig er de med lengst utdanning som bruker utelivs- og kulturtilbud i Oslo var også et tydelig mønster i innbyggerundersøkelsen i Ski.
- Bruken av utelivstilbud har også sammenheng med innbyggernes botid i kommunen. Innbyggere med kort botid bruker som ventet i større grad tilbud i Oslo sammenliknet med innbyggere med lang botid som i større grad bruker tilbud enten lokalt i Ås eller på Ski.

5 Mest naturlige sammenslutningskommuner

Uavhengig av holdning til kommunesammenslutning i dag ble følgende betingede spørsmål stilt: *Hvilken eller hvilke nabokommuner er det etter din oppfatning mest naturlig at Ås går sammen med dersom Ås skal bli en del av en ny og større kommune?* På spørsmålet var det mulig å oppgi alle aktuelle nabokommuner inkludert flere kommuner.

Som der fremgår av svarene er det særlig tre kommuner som peker seg ut som særlig aktuelle for en eventuell sammenslutning: henholdsvis Ski som nevnes av 59 prosent, Frogn med 25 prosent og Vestby som nevnes av 22 prosent. Oppegård nevnes av åtte prosent, seks prosent peker på alle kommunene i Follo og tre prosent andre kommuner.

Figur 5.1 Mest naturlige sammenslutningskommuner for Ås kommune. Flere svar mulig. Prosent. n=600

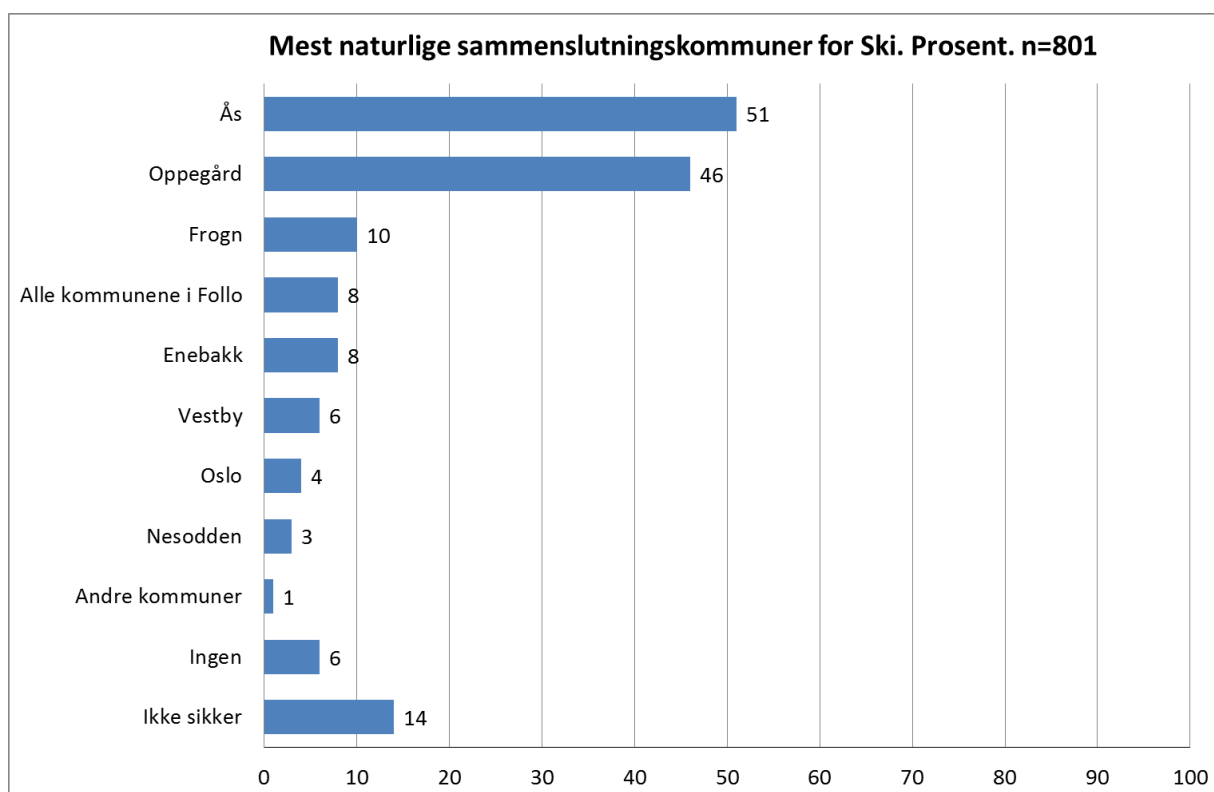
Ser vi på svarene fra de ulike bostedsområdene framstår Ski som den klart mest aktuelle partner i alle deler av Ås kommune. Det gjelder som ventet Solbergområdet, der 77 prosent peker på Ski og det samme gjelder Nordby/Sjøskogenområdet, der 67 prosent mener Ski er en naturlig fusjonspartner. Også i Ås sentrum og i Rustad/Kroerområdet peker et flertall på Ski og Ås som en naturlig konstellasjon. Frogn har bredest støtte i de to sørlige kretsene, med høyest tall for Ås sentrum, der 35 prosent av innbyggerne mener Frogn kan være en naturlig fusjonspartner. Samme svarmønster gjør seg gjeldende i forhold til Vestby, der maksimalt 32 prosent blant innbyggere i Ås sentrum mener Vestby er naturlig å vurdere sammen med Ås.

Mest naturlige sammenslutningskommuner	Ås sentrum	Solberg-området	Nordby/Sjøskogen-området	Rustad/Kroer-området	Hele kommunen
Ski	53	77	67	52	59
Frogn	35	15	19	22	25
Vestby	32	11	12	26	22
Oppegård	3	9	17	5	8
Enebakk	1	2	2	1	1
Nesodden	2	1	3	0	1
Oslo	0	0	3	2	1
Alle kommunene i Follo	6	7	7	6	6
Ingen, ser ikke behov	15	3	4	8	9
Ikke sikker/ubesvart	7	8	14	17	12
Antall spurte	201	100	149	150	600

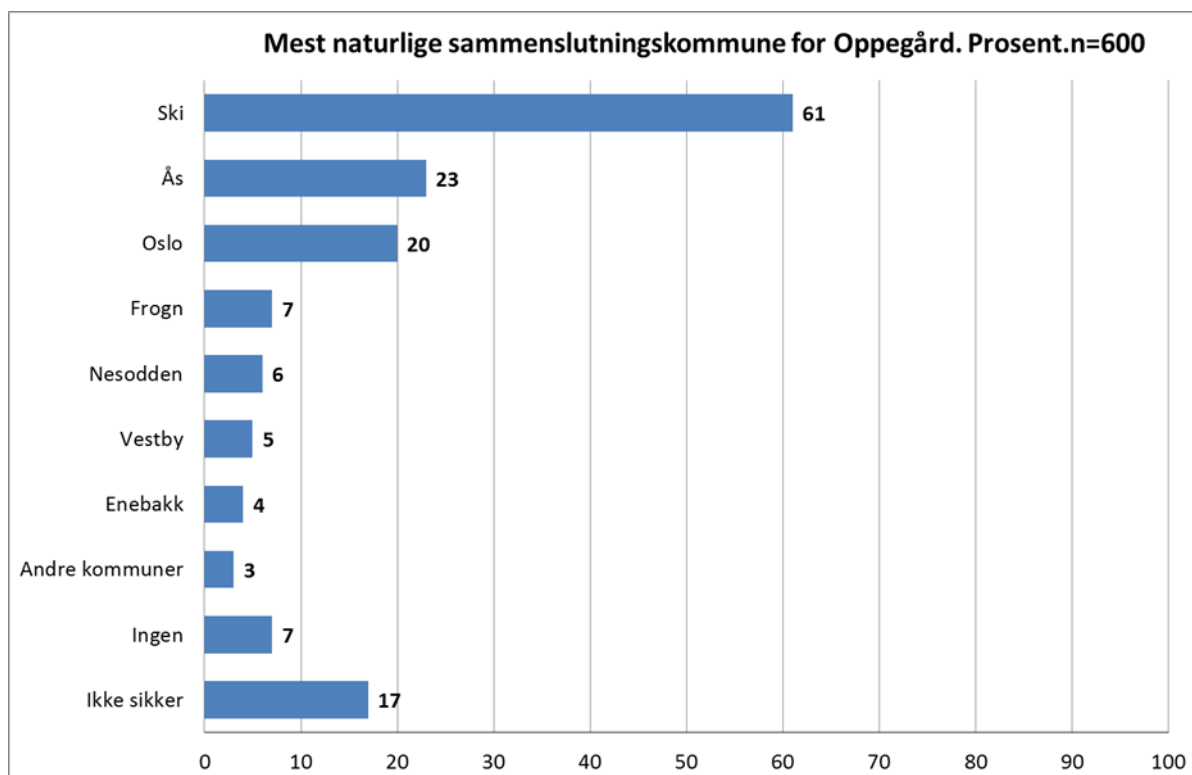
Tabell 5.1 Mest naturlige sammenslutningskommuner for Ås kommune. Flere svar mulig. Kretsvisе tall. Prosent. n=600.

Sammenlignes disse tallene med svarene i undersøkelsene for Ski og Oppegård, er det stor grad av gjensidighet i vurderingene av mest naturlige sammenslutningskommune. Innbyggerne i Ski peker først og fremst på Ås (51 prosent) og dernest Oppegård (46 prosent), mens innbyggerne i Oppegård peker først og fremst på Ski (61 prosent) og dernest Ås (23 prosent), jf. tall for de aktuelle kommunene nedenfor.

Av øvrige bakgrunnstall for Ås går det fram at Ski vurderes som den klart mest aktuelle fusjonskommune i alle viktige sosiale undergrupper. Det gjelder også blant pendlere og innbyggere som nylig har flyttet til Ås kommune. Bakgrunnstallene viser også relativt små variasjoner i andelen som mener at Frogn og Vestby er naturlige fusjonspartnere. Frogn nevnes hyppigst blant innbyggere over 60 år (37 prosent), innbyggere med lang botid i Ås (34 prosent) og innbyggere med lang utdanning (30 prosent). Den høyeste andelen som peker på Vestby finner vi blant innbyggere med lang utdanning (28 prosent) og lang botid (27 prosent). Oppegård og Enebakk nevnes av maksimalt rundt 10 prosent av innbyggerne og det er også gjennomgående få som peker på alle kommunene i Follo som en naturlig løsning.

Figur 5.2 Mest naturlige sammenslutningskommuner for Ski kommune. Flere svar mulig. Prosent. n=801. Kilde: NIVI-rapport 2015:6 Innbyggerundersøkelse om tilhørighet og veivalg for Ski kommune.

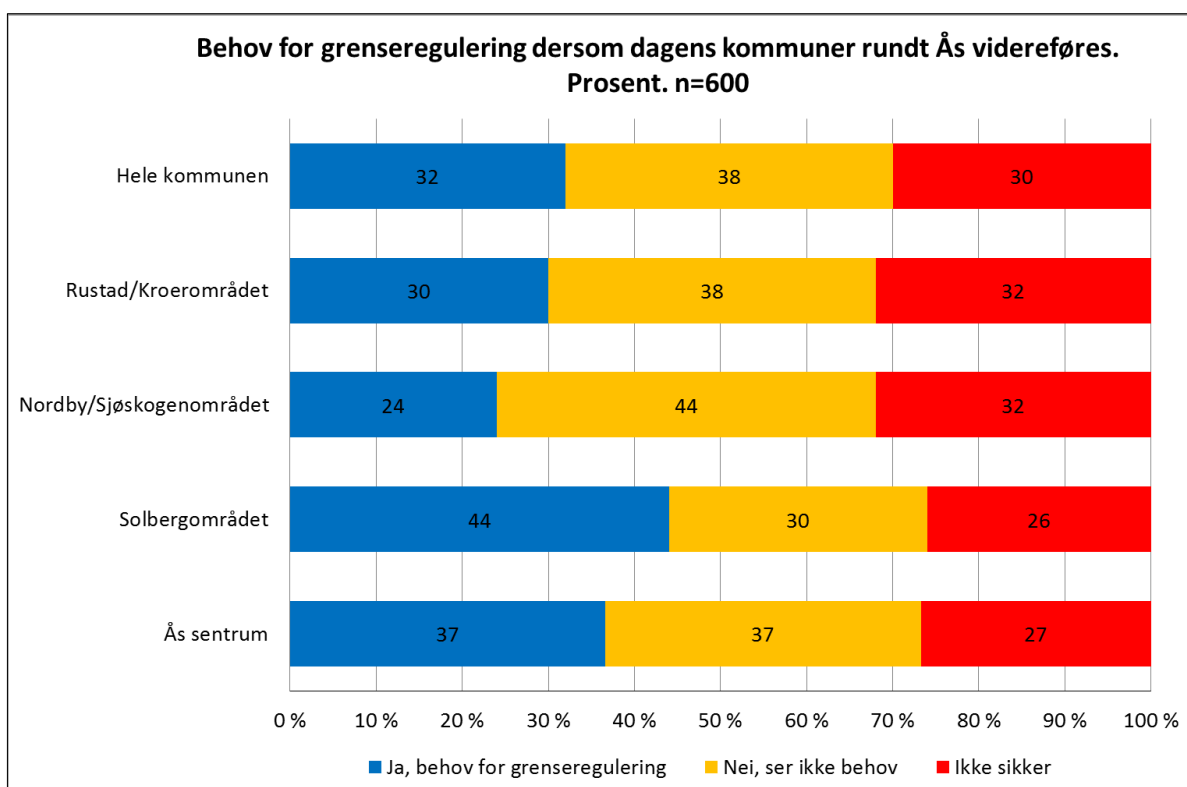
Figur 5.3 Mest naturlige sammenslutningskommuner for Oppegård kommune. Flere svar mulig. Prosent. n=600. Kilde: NIVI-rapport 2015:5 Innbyggerundersøkelse om tilhørighet og veivalg for Oppegård kommune.

6 Behov for grenseregulering

Følgende spørsmål ble stilt til alle som har deltatt i undersøkelsen: *Mener du det er behov for grenseregulering mot nabokommuner dersom dagens kommuner rundt Ås videreføres?*

Svarene viser at oppfatningene kan deles i om lag tre like store deler. 32 prosent mener det er behov for å justere grensene, 38 prosent ser ikke behov for endring, mens 30 prosent er usikre på spørsmålet.

Svarfordelingen i bostedsområdene viser at 44 prosent av innbyggerne i Solbergområdet mener det er behov for grenseregulering, mens 37 prosent av innbyggerne i Ås sentrum mener det samme. Dette må vurderes som høye tall, både sammenliknet med tilsvarende spørsmål i andre kommuner og vurdert ut fra hvor stor andel av kommunens innbyggere som kan sies å være direkte berørt av dagens kommunegrenser. Tallene tyder på at det er mange innbyggere i hele kommunen som reagerer mot lite hensiktsmessige kommunegrenser.

Figur 6.1 Behov for grenseregulering dersom dagens kommuner rundt Ås videreføres. Tall for hele kommunen og lokale bostedsområder. Prosent. n=600

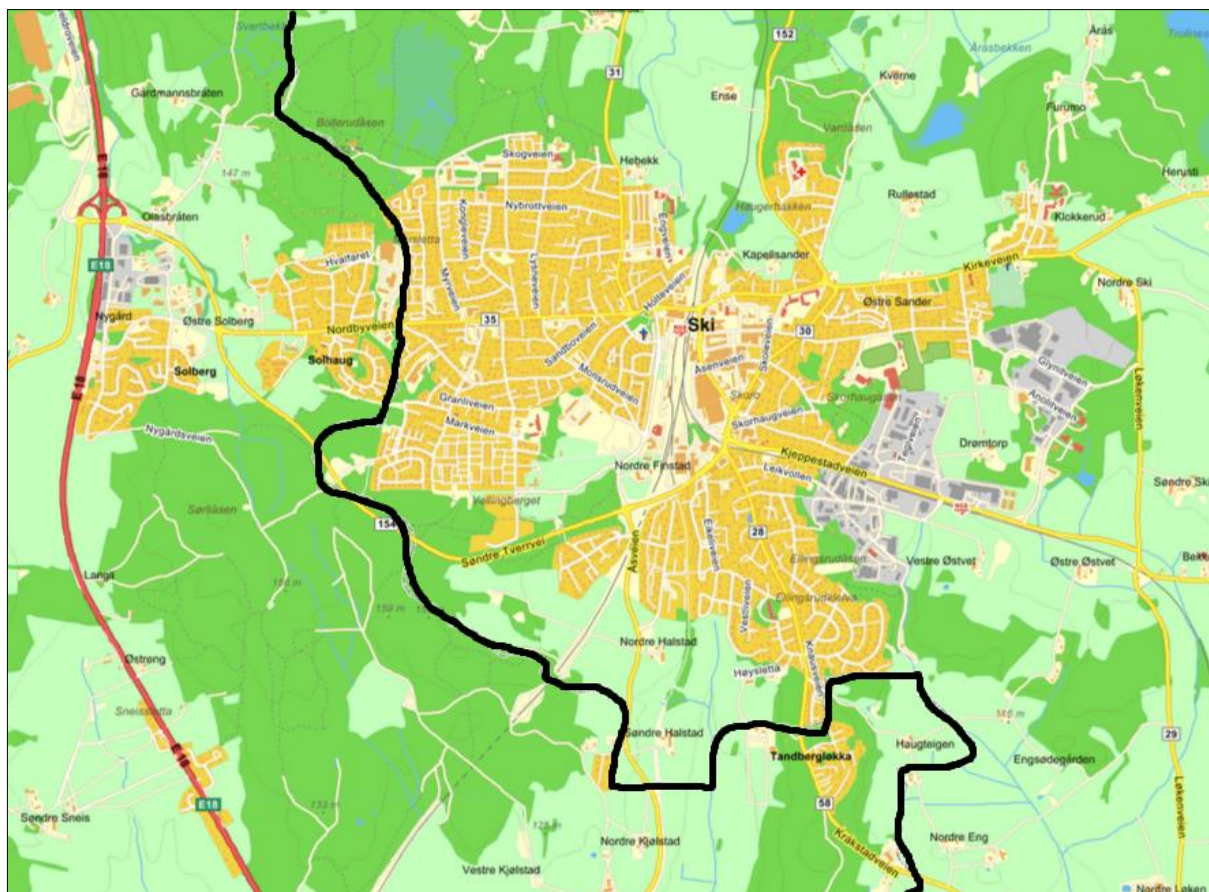
I et eget oppfølgingsspørsmål til alle som svarte at grenseregulering kan være aktuelt, ble det spurt om hvilket geografisk område eller del av kommunen man tenkte på. Blant de som oppga at de ser behov for grenseregulering pekes det særlig på to områder, dels Tandberggløkka i den sørlige delen av Ski tettsted (48 prosent) og dels området Nordby/Nygård/Solberg vest for Grenseveien inne i Ski tettsted.

Reaksjonene mot dagens kommunegrenser mellom Ås og Ski er like sterke blant innbyggere i Ski kommune. I innbyggerundersøkelsen for Ski svarte 30 prosent av alle innbyggerne i kommunen at de ser behov for grenseregulering og blant disse pekte halvparten på Tandberggløkka og 40 prosent på den vestre grensen mot Norby, Nygård og Solberg.

Betydelig færre ser behov for grenseregulering mot andre kommuner. Det er likevel en god del innbyggere som tar til orde for grenseregulering også lengst nord mot Nesodden og Oppegård og når det gjelder den vestre grensen mot Frogn, jf. tabellen nedenfor.

Område	Ås sentrum	Solberg-området	Nordby/Sjøskogen-området	Rustad/Kroer-området	Hele kommunen
Tandbergløkka (grense mot Ski i sørlige del av Ski tettsted)	50	45	33	56	48
Nordbyområdet/Nygård/Solberg (grense mot Ski i vestre del av Ski tettsted)	38	58	37	42	42
Vestre grense mot Frogn	3	0	4	13	5
Nordre grense mot Nesodden og Oppegård (Vinterbro/Tusenfrydområdet)	7	4	10	3	6
Annet område	4	6	7	9	6
Ikke sikker/ubesvart	25	13	33	18	23
Antall spurte	77	47	38	50	207

Tabell 6.1 Konkretisering av aktuelle områder for grenseregulering. Andel av de som mener det er behov for grenseregulering som har pekt på konkrete områder. Prosent. n=207.

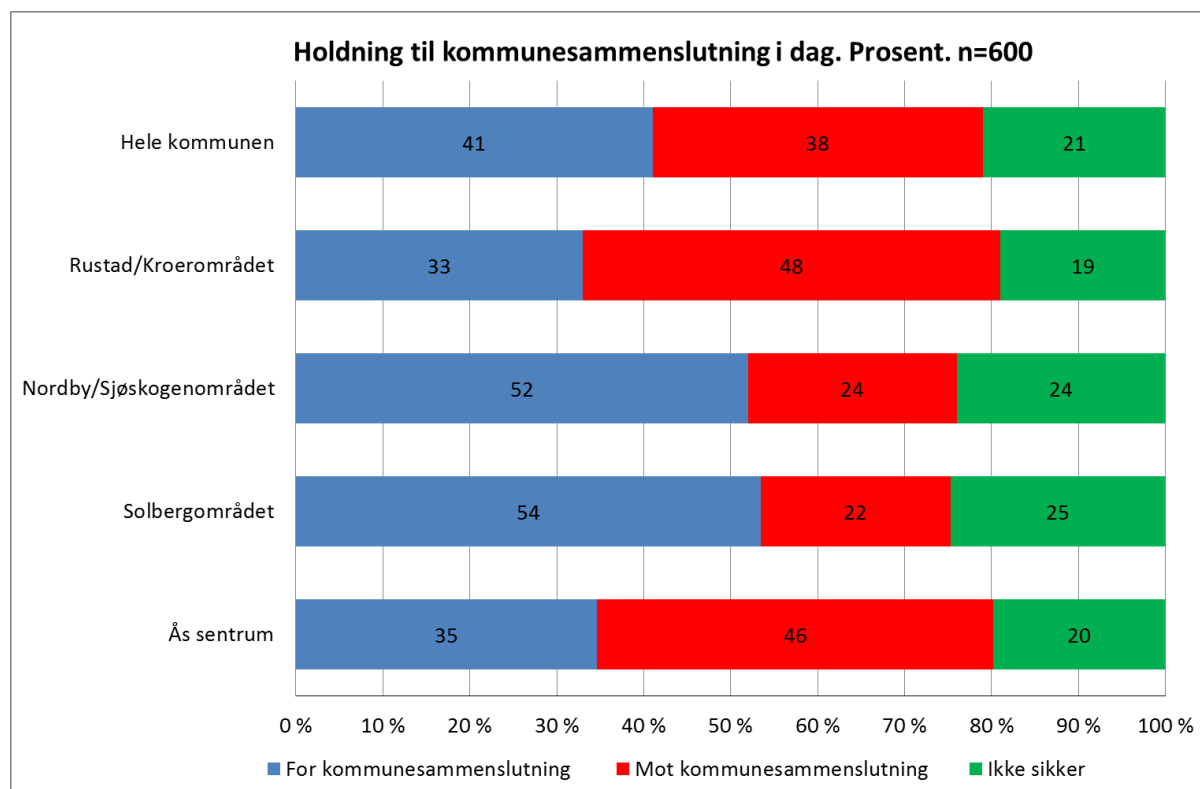

Figur 6.2 Dagens kommunegrense mellom Ås og Ski. Kilde: Gule sider/kommunegrense påtegnet av NIVI.

7 Holdning til kommunesammenslutning i dag

I undersøkelsen ble alle stilt følgende spørsmål: *Er du for eller imot kommunesammenslutning for Ås kommune i dag?* Svarene tyder på at det pr. dato er omtrent like mange som er positive som negative til kommunesammenslutning, samtidig som andelen usikre er høy.

I undersøkelsen svarer 41 prosent at de i dag er for kommunesammenslutning, 38 prosent er imot og 21 prosent er usikre på spørsmålet. Tallene fra de ulike delene av kommunen viser at Ås er en delt kommune, med flertall for kommunesammenslutning i begge de to nordlige kretsene, mens det er flere som er imot enn for sammenslutning blant innbyggere i Ås sentrum og Rustad/Kroerområdet.

Figur 7.1 Innbyggernes holdning til kommunesammenslutning i dag. Hele kommunen og kretsvis fordeling. Prosent. n=600.

Av øvrige bakgrunnstall går det fram at menn er sterkere tilhengere av kommunesammenslutning enn kvinner. Blant menn er 48 prosent for sammenslutning, 32 prosent mot, blant kvinner er bildet motsatt med 44 prosent mot og 35 prosent for sammenslutning.

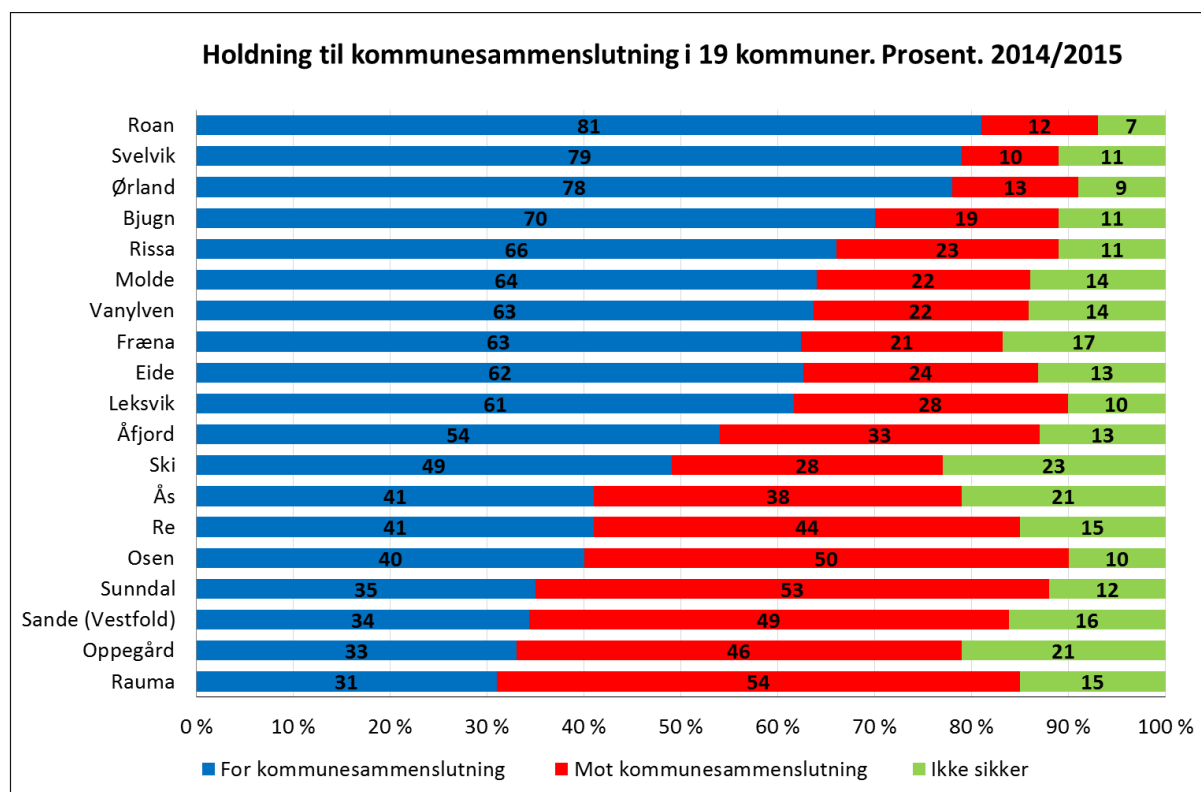
Vi finner videre at andelen som er for kommunesammenslutning øker med økende alder fram til aldersgruppen over 60 år. I den yngste aldersgruppen svarer 33 prosent at de er for sammenslutning, i aldersgruppen 45-59 år svarer 47 prosent det samme. Tilsvarende mønster med mer positiv holdning til kommunesammenslutning blant menn og den godt voksne delen av befolkningen er også funnet flere andre målinger. Endelig finner vi flere tilhengere av kommunesammenslutning blant innbyggere med kort enn med lang botid i kommunen, blant yrkesaktive særlig i privat sektor og blant pendlere. Også det er typiske mønstre som går igjen i flere andre undersøkelser.

Holdning	Kjønn		Aldersgrupper				Totalt
	Mann	Kvinne	Under 30 år	30-44 år	45-59 år	60 år og eldre	
Ja, for	48	35	33	43	47	40	41
Nei, er imot	32	44	37	36	32	46	38
Ikke sikker	21	22	30	21	21	14	21
Sum	100	100	100	100	100	100	100
Antall spurte	302	296	129	172	156	143	600

Tabell 7.1 Innbyggernes holdning til kommunesammenslutning etter kjønn og alder. Prosent. n=600.

NIVI og Respons har i løpet av 2014 og 2015 gjennomført undersøkelser om innbyggernes tilhørighet og geografisk retningsvalg for i alt 19 kommuner inkl. Ås kommune. Undersøkelsene omfatter til sammen 8522 spurte. I alle tilfeller er det stilt et likelydende spørsmål om holdning til kommunesammenslutning i dag. Målingene har form av nullpunktmålinger der innbyggerne i de fleste tilfeller vurderer spørsmålet ut fra generell debatt og ikke utredninger av konkrete alternativer. I målingene er det flere som er for kommunesammenslutning enn som er imot i 12 av 19 kommuner, det er tilnærmet dødt løp i to kommuner (Ås og Re) og en større andel imot i fem kommuner.

Av oversikten går det fram at Ås og Ski utmerker seg med en høy andel som er usikre på spørsmålet. I Ski er det likevel en klart høyere andel som i dag er for enn som er imot kommunesammenslutning. Ski preges for øvrig av en omstillingsorientert befolkning i alle interne bostedskretser og sosiale lag av befolkningen.

Figur 7.2 Innbyggernes holdning til kommunesammenslutning i 19 kommuner. Prosent. Kilde: Målinger i regi av NIVI og Respons 2014 og 2015.

8 Argumenter for kommunesammenslutning

Alle som svarte at de i dag er for kommunesammenslutning fikk følgende oppfølgingsspørsmål: *Hva er hovedårsakene til at du mener kommunesammenslutning kan være riktig?* Spørsmålet ble stilt åpent til 247 innbyggere og det var mulig å peke på flere årsaker.

På dette spørsmålet er svarmønsteret preget av fire hovedbegrunnelser. Som de to viktigste enkeltbegrunnelser svarer 33 prosent at en kommunesammenslutning kan lede til bedre kvalitet på tjenestetilbudet, mens 30 prosent peker på muligheter for effektivisering og mindre byråkrati. De to neste begrunnelsene som nevnes er bedre kommuneøkonomi (25 prosent) og en forventning om at Ås ikke kan stå alene og vil bli berørt i kommunereformen (21 prosent). En andel på 15 prosent peker på at det er korte avstander og unaturlige kommunegrenser i regionen, 10 prosent mener det generelt er behov for mer robuste kommuner, mens syv prosent mener en kommunesammenslutning vil være bra for utvikling av næringsliv, arbeidsplasser og senterfunksjoner. Øvrige begrunnelser oppnår ellers bare spredt oppslutning.

Figur 8.1 Årsaker til at kommunesammenslutning kan være riktig. Flere svar mulig. Hele kommunen. Prosent. n=247.

Det er relativt små variasjoner etter bosted i hvordan de ulike årsakene vektes. Innbyggerne i Solbergområdet vektlegger bedre kvalitet på tjenestetilbudet, korte avstander og reaksjon mot en unaturlig kommunegrense mot Ski i noe større grad enn i de øvrige bostedskretsene. Troen på effektivisering er mest utbredt blant innbyggere med høyt utdanningsnivå og den godt voksne delen av befolkningen. Blant de yngste under 30 år er svarmønsteret spredt på mange begrunnelser og en relativt stor andel på 18 prosent oppgir at de er usikre på spørsmålet.

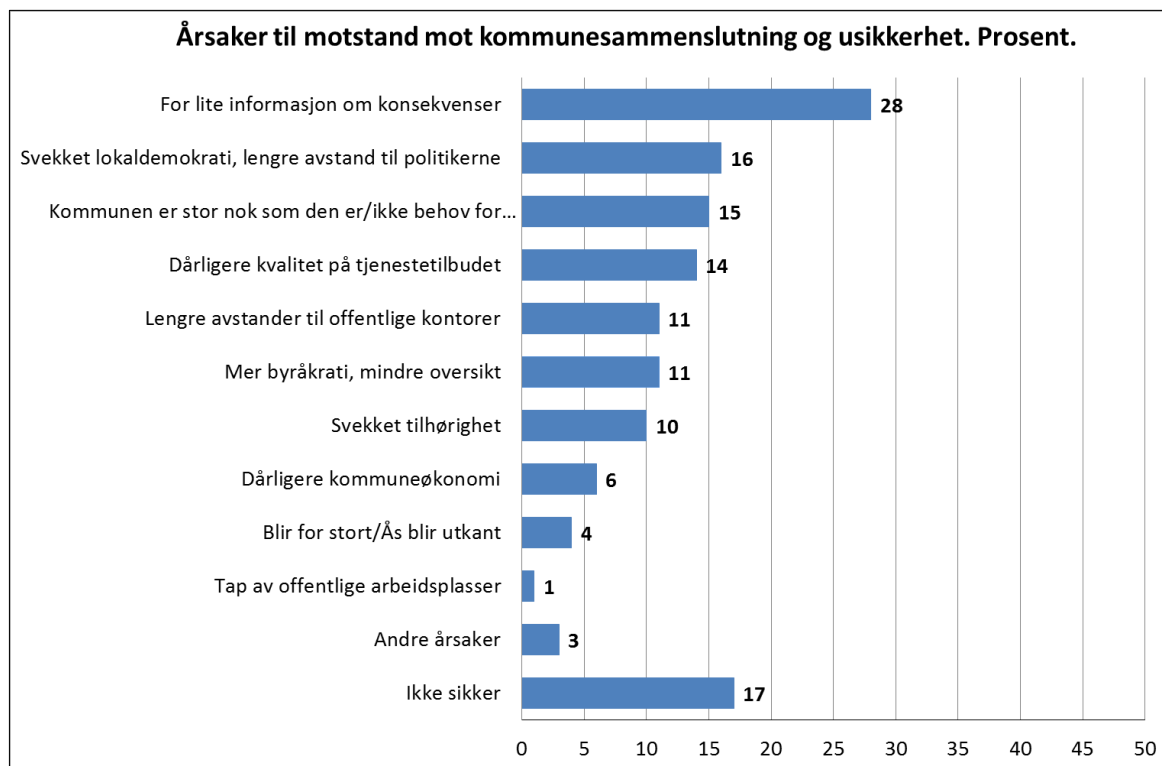
9 Argumenter mot kommunesammenslutning

Alle som svarte at de var mot imot eller usikre på spørsmålet om kommunesammenslutning, fikk følgende oppfølgingsspørsmål: *Hva er hovedårsakene til at du er imot kommunesammenslutning, eller at du er usikker?* Spørsmålet ble stilt åpent til 353 innbyggere og det var også her mulig å peke på flere typer begrunnelser og årsaker.

På spørsmålet svarer 28 prosent at de er imot eller usikre fordi det har vært for lite informasjon om konsekvenser. Tallene tyder på at kommunesammenslutning av mange vurderes som en komplisert sak hvor det kreves nærmere analyser og mer informasjon for å kunne ta stilling til veivalg og konsekvenser.

Som det fremgår av figur 9.1 er årsaksmønsteret ellers preget av mange faktorer og det er ikke ett bestemt hensyn som forventes å komme spesielt dårlig ut ved en evt. kommunesammenslutning. En andel på 16 prosent peker på faren for svekket lokaldemokrati, mens 15 prosent mener Ås kommune er stor nok som den er og ser ikke behov for sammenslutning. Det siste kan være et naturlig svar i lys av at Ås med sine over 18000 innbyggere har en kommunistørrelse som er relativ stor i norsk sammenheng. Kommunen innfrir med god margin minimumskriteriet på 15 - 20 000 innbyggere som Regjeringens ekspertutvalg for inndeling i kommunesektoren anbefalte for å få kommuner som kan løse dagens oppgaver på en god måte.

Blant øvrige årsaker pekes det på flere begrunnelser som frykt for dårligere kvalitet på offentlige tjenester, lengre avstand til offentlige kontorer, svekket tilhørighet og dårligere kommuneøkonomi. I bakgrunnstallene finner vi samme hovedmønster i svarene fra alle deler av kommunen. For lite informasjon om konsekvenser nevnes som den viktigste enkeltbegrunnelsen i alle deler av kommunen og alle deler av befolkningen. Blant de unge under 30 år svarer 41 prosent at det så langt har vært for lite informasjon om konsekvenser av en evt. kommunesammenslutning.

Figur 9.1 Årsaker til at motstand mot kommunesammenslutning eller at man er usikker. Flere svar mulig. Prosent. n=353.

10 Kanaler for informasjon og deltakelse

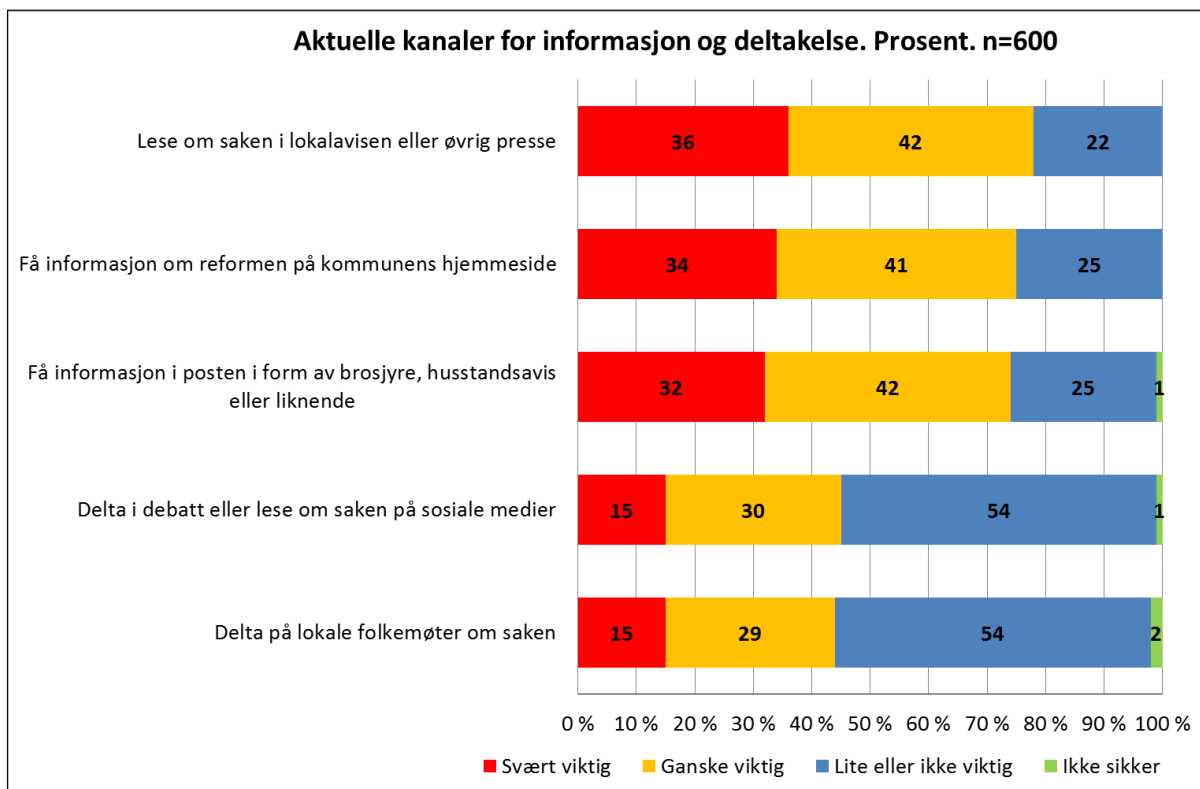
Følgende spørsmål ble stilt til alle: *Ås kommune planlegger å involvere innbyggerne på ulike måter i kommunereformen. Hvor viktig er det for deg å LES OPP*

- a) *Få informasjon om reformen via kommunens hjemmeside?*
- b) *Få informasjon i posten i form av brosjyre, husstandsavis eller liknende?*
- c) *Lese om saken i lokalavisen eller øvrig presse?*
- d) *Delta i debatt eller lese om saken på sosiale medier?*
- e) *Delta på lokale folkemøter om saken?*

På spørsmålene var det mulig å svare svært viktig, ganske viktig, lite eller ikke viktig, samt ikke sikker.

Svarene tyder på at innbyggerne forventer informasjon og mulighet for dialog om kommunereformen gjennom flere kanaler. Informasjon gjennom lokalavisen eller øvrig presse vurderes som viktig av nesten alle de spurte og framstår som den viktigste enkeltkanalen for informasjon til hele befolkningen. Store grupper peker også på kommunens hjemmeside og målrettet husstandsinformasjon som viktige informasjonskanaler. Folkemøter og aktivitet på sosiale medier kommer ut som litt mindre aktuelle og litt smalere informasjonskanaler, men også disse vurderes som viktige av betydelige grupper i befolkningen.

Svarmønsteret i Ås på disse spørsmålene er mer eller mindre helt sammenfallende med svarene på tilsvarende spørsmål i innbyggerundersøkelsene i Ski og Oppegård.

Figur 10.1 Vurdering av viktighet av ulike kanaler for informasjon og dialog med innbyggerne. Hele kommunen. Prosent. n=600.

I bakgrunnstallene etter bosted finner vi ikke store variasjoner i vurderingene. Når det gjelder alder, gjør det seg gjeldende forskjeller som følger et forventet mønster. Andelen som vurderer informasjon via sosiale medier som svært eller ganske viktig er høyere i den yngste aldersgruppen enn i den eldste, mens forholdet er motsatt når det gjelder å få informasjon gjennom deltakelse på folkemøter og brosjyre/husstandsavis.

Kanal	Under 30 år	30-44 år	45-59 år	60 år og eldre	Alle
Lese om saken i lokalavisen eller øvrig presse	72	73	82	85	78
Få informasjon om reformen på kommunens hjemmeside	66	72	84	76	75
Få informasjon i posten i form av brosjyre, husstandsavis eller liknende	57	75	79	81	74
Delta i debatt eller lese om saken på sosiale medier	47	48	50	39	45
Delta på lokale folkemøter om saken	22	46	55	48	44
Antall spurte	129	172	156	143	600

Tabell 10.1 Andel av innbyggerne som vurderer aktuelle informasjonskanaler som svært eller ganske viktig. Fordeling etter alder. Prosent. n=600.